

Душица
Милановић
Марика

ДУКАТ
И ДИВЉИ
ПЕЛИН

Copyright © 2015, Душица Милановић Марика
Copyright © овог издања 2015, ЛАГУНА

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

ДУКАТ
И ДИВЉИ
ПЕЛИН

Садржај

ПРОЂЕ И ТО	9
Казуј, Зоне!	11
Врућа месечина	24
Сас зор не бива	31
Жедно змиче	37
Калоферијски хан.	48
Чудно цвеће, диваљ пелин	71
Нема чур без огањ	80
Инџилирски план.	100
Зададе се облак од Комарицу	116
Лепотиња кућу растура	128
Жив огањ сам, бре!	136
На Босфору	160
Побегуља	165
Славеј пиле, не пој рано, не буди ми господара!	182

И ШТА ЈЕ ЈОШ БИЛО	199
<i>Речник мање познатих речи и израза . . . . .</i>	<i>209</i>
<i>О ауторки . . . . .</i>	<i>215</i>

Прође и то...

Свадба, као епилог отмице девојке, свеједно праве или лажне, побудила је велико интересовање у Нишу, али, као што и бива – свако чудо за три дана. Причало се још неко време о Маниној ујдурми па је чаршија почела да тражи нову занимацију.

Ипак, и даље су се сви окретали за лепом и поноситом Зоном, а шегрти и калфе певушили су у по гласа песмицу што се као магла раширила и у свако ћоше завукла, песму због које је она могла остати уседелица, да стари Замфир није преломио свој понос.

И тетке су се примириле, а и да нису, ништа им то не би вредело. Сокак је и надаље био тесан за Таску и Доку кад би се где у исто време удесиле. Дока је у тим сусретима особито уживала и наметљиво се јављала прији, а Таска би процедила отпоздрав кроз зубе и похитала да замакне иза угла да не слуша како се она „ороспија“ смеје за њом.

Поред младенаца, чија је срећа била очигледна, најзадовољније су биле Јевда и Ташана, мајке њихове.

Како и не би, кад су им се деца након онолике муке и бруке смирила и лепо у љубави живе. А право речено, и одахнуле су.

„Ожењен – промењен“, промрмљала би Јевда погледавши на свог сина како се по вас дан око куће и жене занима. „Пуста Дока и њено казување да се злату кујунција нађе! Ама се и за кујунцију нађе злато па га окује и отуд и одовуд да не мож' да мрдне“, задовољно је и чак са потајним ликованем мислила Јевда.

„Пол'сно је ветар у капу да у'ватиш него девојче да упациш. Леле, тугооо, какав земан и адет стану“, вртела је главом хаџика Ташана сећајући се како се око њихове најмлађе ћерке „голем калабал'к беше направија“. Па би уз уздах олакшања отпила гутљај кафе, завалила се у миндерлук и наставила разговор са теткама и стрицима, које су често навраћале да се о њеним ћеркама и зетовима распитају.

Казуј, Зоне!

Седи Дока на басамаку испред куће, баш онако као што не приличи једној жени еснафској, али кад је она пазила на то шта јој приличи! Пребацила сукњу преко размакнутих колена, руке спустила у крило, а леђа исправила, главу подигла, па нешто умује. Опази је кроз прозор неко од кућне чељади, убрзо изађе домаћица, Зона, поздрави је и уведе у кућу. „Васкее!“, викну Зона.

Ужурба се Васка, девојка коју је Зона понајвише због имена у службу узела, тако им се звала измећарка код Замфирових, она Васка што јој је као сестра, а не измећарка била, а после се удала за грнчара Гмитраћа. Ова Васка је била плаво девојче, омање, облог тела, а ситног лица и малих, лукавих очију. Нити је она воле-ла Доку, нити Дока њу, али Зону је служила предано као да јој је најрођенија. Кад девојка изађе да донесе послужење, Дока фркну:

„Још гу држиш, туј лисицу и селску визитарку, код тол'ко поштени девојчики.“

„Немој, тетка Доке, грешиш си душу, неје Васка рђава, малко је мож' брљива и неје бистра како даскалица, ама слуша и све си пази кô да си је у своју кућу.“

Мимо обичаја Дока прекиде разговор одмахнувши руком, попи чашицу ракије и диже се да иде. Кафу и не сачека. Зона је све до капије испрати помало забринута да је нису чиме увредили кад се види да није дошла ни ради части ни ради разговора, него онако успут, и држи се као да је свратила код туђина. Ни за Ману није питала. Најпосле Зона слегну раменима:

„Дока је, бре, тој! Она си знаје што је“, и одлучи да више не мисли о томе.

А Дока је ишла улицом тешким кораком, замишљена, и чинило се да не примећује жене које су је поздрављале. Видело се да је занета мислима. Иза њених леђа чуо се смех, али се она не окрену. Питали су се у какве ли се мисли и науке задубила, па су кренула нагађања:

„Неје без ништо. Има некој да пострада од овој њојно мудрување.“

Тога јутра Дока је пошла код Маниних „на едно кафе“. Увек би је лепо примили и добро почастили, а њој је био мерак да их види заједно и задиркује их за њихову љубав што је и у песму ушла. Јевда је боље пазила Доку и радије је виђала од када се Мане оженио, рачунајући да више не може да својим језиком неку велику штету начини, а и боље је да је у близини, јер, како је непредвидива, бар ће се на време знати ако нешто науми.

Мане је од женидбе у свему постао узоран домаћин човек, сем што је још понекад ишао у лов, а за то су

му мајка и жена, па и хаџи Замфирови гледали кроз прсте. И почесто је јутром каснио у дућан и долазио певушећи расејано:

„Коња водим, пешки одим...“

Калфе и шегрти су се подгуркивали и смејали иза његових леђа. А кад запева:

„Синоћке те, леле, видо’, Зоне,
где се премењуваш...“

што се ретко догађало, знали су да је особито добре воље и да ће им тога дана опростити сваку омашку или несташлук.

Зона је пак још гиздавија била откад се удала него док је била девојка. Мане је одржао реч да ће је златом и сребром окитити, а њеној сујети је то годило па се китила и сама. Куд год је пошла, привлачила је пажњу колико својом лепотом толико и златним накитом који јој је покривао прса. Чак су јој и оне њене аleve шалваре биле спутане златним копчама.

„Бре, бре, бре, што се понела, како да је краљица“, говориле су жене за њом. „Како да је за цара, а неје за кујунцију дошла.“

Убрзо после свадбе младенци су прешли у велику кућу са пространом авлијом и баштом пуном цвећа, коју им је поклонио хаџи Замфир. Била је опремљена како приличи богатству и господству Замфировом, али је

Мане, иако желећи да у свему удовољи својој младој жени, тешка срца пристао на селидбу. И Јевди је тешко пало да остави дом у који је као девојка дошла, где је са Ђорђијом у љубави живела и Ману родила, али „нов дан, нов к’смет“, уздахнула је и на све пристала. Једног је сина имала па где он, ту и она. Лакше јој је било да остави стару кућу него да у њој живи сама, окружена мртвим стварима и успоменама.

И кад су прешли у нову кућу, на Манино инсистирање задржали су стари начин живота. Сем Васке и момка који је повремено долазио да нешто помогне, другу послугу нису имали; Јевда и уз њу Зона саме су се бавиле кућним пословима.

Мане је своју малу кућу оставио калфи Коти, да живи у њој док год не узмогне да своју сагради. Да у свему буде као да је на своме, рекао му је, и само један услов поставио, да стари шимшир под којим се још Манин деда играо којим случајем не посече.

Давно је већ Коте занат кујунџијски изучио, али је и даље радио у Манином дућану. Како је посао напредовао, тако је и њему бивало боље. Мане га је сваког месеца за његов рад поштено награђивао и није му се журило да започне самосталан посао, поготову што своме газди не би могао да конкурише.

А кад је и кућу добио, осетио се као свој човек и почео да мисли о женидби.

Гледао је Калину откако се задевојчила, али је приметио да она задрхти кад год Мане прође поред ње, па је ћутао и само чекао кад ће Калина да му постане газдарица. Није ни помишљао да је његов газда луд да испусти такву девојку и није дозвољавао својим

жељама да се размахну. Чим се Мане оженио, Коте је поново почео да машта о њој.

Чуо је да се Калина разболела кад је Мане испросио Зону. Да је дан и ноћ као мртва лежала, повратила се и устала је тек кад ју је мајка својим животом заклела да „не губи чес’ и здравје због чапкуна“.

После је Коте знао шта ће. Недуго је чекао да се девојка опорави. Рачунајући на то да се клин клином избија, почео је убрзо да је пресреће на сокаку, да је збуњује и пламен јој уз лице нагони. Кад се Мане са Зоном и мајком преселио, а њему дао кључ од куће, исте вечери је запросио Калину. Она се скањивала, мучила, црвенела и на крају је ствар била свршена. Отимала се Калина и после, не желећи да живи у кући Маниној, али Коте не хте да се у село враћа и некако је убеди, а она се, питома и кротка каква је била, брзо привикну. Била је забављена својим новим животом, убрзо је и мајка постала, и просто је заборавила на то у чијој су кући.

Годину дана после свадбе Калина и Коте су добили сина.

Једног је јутра Дока наишла покрај њих баш кад је Калина изнела дете под шимшир да ухвати мало јутарњег ваздуха пре него што упече сунце. Кућа је зидом ка улици била окренута, са заклоњеним двориштем, али је Калина издалека чула Доку како се поздравља са женама, па је изашла пред њу на сокак. Младе жене су волеле Доку, која се шалила са њима, због њене слободе да каже све оно што саме нису сме-ле да изговоре, и не само да каже него и да уради.

Калина, и пре удаје лепа, кад је родила, процветала је. Румена, блиставих црних очију, поздравила ју је и срдечно је позвала:

„Сврни си, тетка Доке, на 'едно кафе!“

„Не могу с'г, девојче, имам си работу“, одвратила је Дока, а нешто ју је пресекло у грудима гледајући како млада мајка поносно држи своје чедо.

А Мане и Зона још ништа.

Друга је година како су се узели, а Зона нити шта љуља нити под срцем носи. Пробала је Дока да их испита па је добила одговор да „си гледа своју работу“. Не би њу то зауставило да није све до јутрос мислила како, ето, има времена, млади су, даће Бог. Али тада, при погледу на Калину, као да јој нешто пуче пред очима.

„Ешек ниједан! Не види да ни тој без мен' не може, и пак ми никој ништа на мен' не казује. Видим ја што је и како је. Тој су наше, женске работе. Кад ги ја нешто напрајим, не једно, две има Зона да роди, а ја баба на крило да ги држим!“

Следећег је дана Дока поранила, па право пред поп Митину кућу. Поп се није нешто обрадовао кад ју је видео, имали су њих двоје старе неизмирене рачуне.

Кад је пре коју годину поп дошао из Л. у Ниш, попадија се, трудећи се да се уклопи у нову средину, некако баш са Доком здружила. Да је знао поп Мита шта ће да га снађе, не би му попадија из куће и дворишта излазила макар морао да је везује. Овако, данас она код Доке, сутра Дока код ње, па ти он једном

затече њих две како пију ракију и пуше, зацрвенеле се у лицу, а смеју се раскалашно као да су, не дај боже, у кафани.

Дигне он тада галаму, Дока изађе на брзину, али ни она њему не остаде дужна одговора, а попадаја се уби од плача што се удала за таквог цимрију поповског.

И, што је најгоре, никад више попадаја Симка не би она иста – каткад потегне из чокања, а и собу цигаром зна да задими. Осилила се, па кад сиромаш попу нешто скриви, проспе на њега силу и ватру, речима које од ње никад није чуо док у Ниш нису дошли и док је није Дока под своје узела.

Е, зато је поп у свакој прилици са предикаонице опомињао жене на послух и смерност, пазећи да се не сусретне са Докиним подсмешљивим погледом. И тог ју је јутра подозриво гледао прибојавајући се онога што ће уследити, док му је она живо гестикулирајући објашњавала разлог своје посете.

Закупила Дока попу, поменула и владику који га је парохијом задужио, и овчице божје које су њему на старање поверене, а испречила се пред њега онако крупна и одлучна све га полако уз причу ка улици усмеравајући, и шта је друго могао, пошао је са њом.

Право кући Маниној. Како је капију отворила, тако се разгаламила.

„Ајде, домаћини, дизајте се, какво сте поспали! Ја си од муку не спијем, а ви!? Ајде, еве човек ви на порту и то какав човек, слуга Божји се вика!“

Прва изађе Јевда.

„Што збориш, Доке, какво спијење, сал да неси малко подранила? И какво је па саг тој чудо, на никак'в д'н поп у кућу? Е, Доке, Доке...“, крстила се Јевда.

„Јевдо, бре, ја сам си од стару козу јаре, нема какво да не знајем. Ти ли мислиш ако ми не казујете да си ја ништо не разбирам, да ме и мен' мука не једе. Знајеш убаво да ми је Манча како син. Слушам јучер што се за вас збори по сокаци. Од Бога им је, кажу, до саг би родила да неје. А ја се сас Бога ич нећу карам, а мислим да си и он има другу работу.

Ал' ајд' да видимо да ли је до Бога, ако је тој, ласно ће да бидне. Еве, туј је поп, с'г има све да си напрајимо. Ти, попе, да чатеш, а ви да си ћутите. Ти, Зоне, овам, пред попа да станеш, а Манча до теб'.

„Леле, лудо, па лудо, какво напраји, све ни орезали“, крстила се Јевда.

„Мори, да си ћутиш! Ја да несам, још би Зоне код татка си Замфира на дом девојка седела, јал' би Манулаћевица станула. Ајде, попе, оправљај работу!“

Мане да мајци главом знак да ћути, одлучивши да пусти Доки на вољу, не би ли се што пре беде решили, и попа поштедели даљих неугодности. Васка се мало врпољила, па кад је видела да се нико не сећа да је позове, радознало је провирила кроз полуодшкринута врата. Остала би тако пазећи да јој шта не промакне, да је Дока не угледа:

„Ти несрећо, там!“

И скиде папучу, а Васка затвори врата и побеже.

Није се имало куд. Очита поп шта је мислио да треба, понешто и скрати, али га Дока натера да још једну

очита, да притврди. Јевда је због овога гунђала данима, а Мане и Зона нису знали да ли да се смеју или да се љуте. Они нису били забринуте што Зона још није занела. Млади су, имају времена, мислили су, а толико су били обузети једно другим да време које је прошло нису ни приметили.

Дока је и даље навраћала, али незгодну тему нико није помињао. Јевда се молила да хаџи Замфир не дочује и за ту последњу лудост Докину; ако је и чуо, прећутао је. Још се више бојала да им поново „реч не искочи у чаршију“.

И таман су у Маниној кући заборавили на то, кад...! Дока је добро запамтила када је поп молитву читао, па је чекала да прође месец дана да види шта ће бити од његовог труда.

Тога јутра, кад се навршио месец, ушла је код Маниних сва у журби, насмејана и распојасана, као да је негде банчила, иако је дошла право од куће, где се сву ноћ превртала поред свог Сотираћа, чекајући да сване.

„Е, да ми је твој памет да се једанпут убаво напијем“, не једном га је у току ноћи мунула лактом у ребра док се он из дубоког сна оглашавао хркањем. С врата је загрмела:

„Казуј, Зоне, збори си какво има!“

„Какво има, тетка Доке, што да си зборим?“

„За унуче да си збориш, Зоне, за унуче!“

Досети се Зона да је нестрпљива тетка ишчекивала резултат оног свог похода:

„Полак’, тетка Доке, и тој ће да бидне, има време.“

„Како има време, неје ли још ништо? А за какво је тегај поп чатеја, преварант један! Саг има од мен’ да си чује његово. До Београд има да терам док га не распотим!“

Држ’ не дај, али лакше би олују зауставили него разљућену, захукталу Доку. Излетела је из куће ни врата за собом не затворивши и док су се они снашли, већ је витлала и скутима и рукавима низ улицу идући право ка поповој кући.

„Леле, што гу пуштисмо!?!“, склопи руке Зона.

Јевда је прво хтела да крене за њом, али се предомислила и у страху на шта то може да изађе, затворила капију и молила се Богу и свим свецима да се Дока смири и никакав џумбус не направи, да не крене поново „прикажња“, мало ли је чаршија брујала док је Мане момак био.

Дока се није смиривала. Ушла је у двориште истим осветничким кораком којим је газила улицом. Поп се баш спремао у цркву, па су се на капији замало сударили.

Попова кућа била је непосредно иза цркве, и они који су управо пристизали на јутрење, као и случајни пролазници, имали су шта да виде. Дока је, онако снажна и крупна, изгурала из авлије збуњеног попа галамећи:

„Неси ти никакав поп кад те Господ ич не зарезује, ти си један л’жов и дерикожа! Стурај мантију, шебеку ниједан! Има пред мен’ да идеш без мантију све

до Београд! Ал' прво при деда владику! Да видиш ти моје знање!“

А кад виде да поп мрмља и крсти се сав упрепашћен, још се више распали:

„За теб' си убаво знајеш молитву, а за нас јок! Е па, с'г има да видиш кол'ко помага тој што чатеш!“

Па, док дланом о длан, скиде папучу и тако замахну њоме да умало не удари попа посред чела. Да присутни нису брзо притекли у помоћ несрећнику, свашта би било. Овако, Дока је, не обазирјући се на попово запомагање, млатарала папучом око њега, а можда га је у општој пометњи и мало поткачила пре него што су их раздвојили.

Кад је, све трчећи, на нечији позив пристигао жандарм, поп је, још престрављен и збуњен, рекао да је све то био неспоразум; тако је Дока прошла без казне. Није смео другачије, јер како би је после на сокаку срео кад га је и пред рођеном кућом овако потерала.

А Дока је свратила код Манета у дућан да се издува и попије једну. Он још не беше ништа чуо, пре је стигла Дока него гласи.

„А, бре, тетка Доке, какво чудо па саг напраји?“, заблену се Мане у њену ратоборну прилику. Како се занела, још је једну папучу носила у руци, и било је видљиво да иде из каквог окршаја.

Коте је сналажљиво збрисао, рекавши да иде неким послом, а за њим и оба шегрта. Наравно да су били радознали да чују шта се дешавало, али чуће то и на улици. Из искуства су знали да је боље не бити јој надокхват руке док држи папучу.

„Дај ’едну овама да си испијем, па ћу ти казујем. Ама знајеш, несам си ја ни мислела да он нешто може сас његово чатење, тој сам све работила сал да видиш да си је тај работа, тетино тетинче, до теб’.

Ама одавна ми је мерак да му се отепам на онога растуридруга, што не воли ни у двор да ме види, и да му речем неки речови, па ми саг дошло на згоду.

Па нека ми по сто пути рекну у чаршију да сам ороспија!“ , изазивачки је подвикнула кроз отворена врата. Окренувши се Мани, поче нешто тишим гласом:

„А ти с’г добро да си слушаш што зборим, и да пантиш. Има те све научим какво да прајиш и колај работа, ако догодине љуљку не врзујемо, Дока да несам! Али“, и ту она значајно подиже прст, „сал ми да си знајемо!“

Разговор је настављен шапатом. Мане се смешкао и вртео главом а тетка му је, за њу неуобичајено тихо, нешто поверљиво објашњавала.

Кад је пошла, Мане је пољуби у руку, а она њега у чело.

„У теб’ се уздам, Манчо, неси ти цабе на Ђорђију син“, рекла му је излазећи сва важна и достојанствена.

Новине су следећег дана читав инцидент накитиле и надувале, као да је, не било примењено, Дока ударила на самог владику. *Слободна реч* је прву страну посветила овом догађају, али не именујући Доку (ионако су сви знали о коме је реч), већ је називајући „једна угледна госпођа, еснафска жена“.

Сирота Јевда само се крстила и уздисала. Кућа Замфирових налазила се у близини цркве, ако је неко

од њих привирио кад је Дока са попом рачуне поравнавала, имао је шта и да види.

Али газда Замфир ни речи о томе. Као да ништа није чуо, или да га се не тиче; и Јевда је, видећи то, из дана у дан лакше дисала иако су кроз кућу дефиловале Манине, али и Зонине тетке и стрине, хукћући, цокћући и крстећи се. Па се и то слегло.